

Beslut

efter kvalitetsgranskning av det
specialpedagogiska arbetet för att
stödja lärare inom garantin för tidiga
stödinsatser vid Hammerstaskolan i
Botkyrka kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Hammerstaskolan avseende kvaliteten inom det specialpedagogiska arbetet för att stödja lärare inom garantin för tidiga stödinsatser.

Granskningens syfte är att bedöma kvaliteten i de samråd som sker inom garantin för tidiga stödinsatser. I dessa samråd ska personal med specialpedagogisk kompetens bidra med sin kompetens till skolors arbete med att främja de yngre elevernas språkliga (svenska) och matematiska utveckling.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning av skolenhetens förberedelse och genomförande av samråd inom garantin för tidiga stödinsatser, utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd. Av författningsstödet framgår i vilka situationer som samråd ska ske och där beskrivs även de centrala begreppen i garantin.

Skolinspektionen besökte Hammerstaskolan den 24 februari 2023. Besöket genomfördes av utredarna Therese Jakobsson och Roger Thuring.

Vid granskningsbesöket inhämtades information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- En gruppintervju med lärare och förskollärare som undervisar i förskoleklass.
- En gruppintervju lärare som undervisar i åk 1-3.
- En intervju med personal med specialpedagogisk kompetens.
- En intervju med rektorn.
- Studier av dokument som begärts in från skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

Den här granskningen är del av ett större regeringsuppdrag att följa upp och utvärdera garantin för tidiga stödinsatser (<https://www.skolinspektionen.se/aktuellt/garanti-for-tidiga-stodinsatser/>). De samlade iakttagelserna från alla skolorna som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras hösten 2023.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att arbetet på Hammerstaskolan kan utvecklas avseende samråd inom garantin för tidiga stödinsatser.

Förberedelser för samråd inom garantin för tidiga stödinsatser

Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete inom följande del.

- Att utveckla rutinerna för arbetet med de samråd som ska ske mellan lärare och personal med specialpedagogisk kompetens.

Uppföljning

Huvudmannen ska **senast den 15 september 2023** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån det identifierade utvecklingsområdet och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2022:8799) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att arbetet inom det granskade området Förberedelser för samråd inom garantin för tidiga stödinsatser kan utvecklas.

Granskningen visar att det finns ett nära samarbete mellan lärare och personal med specialpedagogisk kompetens inom ramen för garantin för tidiga stödinsatser och att det också finns en gemensam syn på vad arbetet ska leda till på skolan. Behov av kompetensutveckling inom garantins område identifieras löpande genom arbetet. Samtidigt visar granskningen att det på skolan saknas samsyn om vilka moment som garantin omfattar och vad dess särskilda begrepp innebär. På motsvarande vis saknas rutiner som omfattar samtliga samråd inom garantin.

Vidare visar granskningen att lärare och speciallärare tillsammans analyserar vad de obligatoriska materialen har visat, det vill säga kartläggningsmaterialen i förskoleklass, bedömningsstöden i årskurs 1 och nationella proven i årskurs 3. Utifrån analysen sker gemensamma diskussioner om vad som påverkar elevernas resultat och hur stödinsatser och undervisning kan utformas för att bättre möta elevernas behov.

Nedan motiveras Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

Förberedelser för samråd inom garantin för tidiga stödinsatser

Motivering

Det finns ett nära samarbete och en samsyn om garantins målsättningar

Granskningen visar att det finns ett nära samarbete mellan lärare och speciallärare och att arbetet också präglas av en gemensam syn på vad arbetet med garantin förväntas leda till på skolan.

Lärare och speciallärare beskriver att de arbetar tätt tillsammans inom ramen för garantin, både genom regelbundna träffar och mer informellt när lärarna har frågor där de vill få speciallärarens stöd. Såväl lärare i förskoleklass som i lågstadiet uppger att speciallärarna finns nära till hands för diskussioner inom garantins område, både när det handlar om stöd till den enskilda eleven och i frågor om utveckling av undervisningen i stort.

På samma vis ger intervjuerna också en samstämmig bild av vad som är det övergripande målet med arbetet med garantin på skolan, nämligen att tidigt fånga elever som behöver stöd för att nå målen med utbildningen. Lärare beskriver också att de kontinuerligt omprövar hur de arbetar för att i högre utsträckning nå garantins målsättningar. Exempelvis berättar lärare att de tillsammans med personal med specialpedagogisk kompetens för en diskussion om att flytta tillfället för genomförandet av bedömningsstöden för att snabbare kunna uppmärksamma och ge stöd till de elever som behöver det.

Behov av kompetensutveckling identifieras löpande i arbetet

Granskningen visar att lärare och speciallärare uppmärksammar behov av och föreslår kompetensutvecklingsinsatser inom garantins område. I Skolinspektionens intervjuer med lärare och speciallärare ges en samstämmig bild av att arbetet med framför allt kartläggningarna utgör en grund för att identifiera behov av kompetensutveckling. Speciallärare berättar att de på gruppnivå till exempel kunnat se en språklig nedgång hos eleverna i förskoleklass genom kartläggningsmaterialet. I syfte att bättre kunna möta elevernas behov har lärarna därför haft kompetensutveckling inom språkutvecklande arbetssätt. Speciallärare uppger också att de ser ett behov av att arbeta mot en mer differentierad undervisning på skolan och att det är något de identifierat genom bland annat de obligatoriska materialen.

Samsyn och rutiner som omfattar garantins samtliga delar och begrepp saknas

Granskningen visar att det saknas samsyn hos skolans personal om vilka delar som garantin faktiskt omfattar och vad garantins särskilda begrepp innebär. Rutiner som innefattar samtliga samråd och som tydliggör lärarnas och speciallärarnas ansvar i de olika samråden saknas också.

I intervjuer med lärare, speciallärare och skolledning ges olika bilder av vad som utgör garantin för tidiga stödinsatser. Medan lärare i förskoleklass och lågstadiet framförallt talar om garantin i termer av de obligatoriska kartläggnings- och bedömningsmaterialen så inkluderar speciallärarna också de olika samråden som ska följa därpå. De skriftliga rutiner som finns på skolan omfattar inte heller samtliga av de tre samråd som, tillsammans med de obligatoriska materialen, utgör garantin. Av skolans årsjulk för elevhälsoteamets arbete framgår enbart när de obligatoriska kartläggnings- och bedömningsmaterialen ska genomföras. I elevhälsoplanen anges att analyser och åtgärder ska genomföras i samråd mellan lärare och personal med specialpedagogisk kompetens. Utöver det finns inga närmre beskrivningar av skolans arbete och ansvarsfördelning inom garantins olika moment. Skolledningen berättar i sin intervju att det pågår ett arbete med att ta fram skriftliga rutiner generellt på skolan och att det även skulle behövas specifika rutiner för arbetet med garantin, i händelse av personalomsättning hos de speciallärare som idag bär ansvar för att driva samrådsarbetet.

Samtliga intervjuade i granskningen beskriver också att de i liten utsträckning använder de särskilda begrepp som hör garantin till. I intervjuerna ges inte heller exempel på alternativa begrepp som skolan gemensamt tagit fram i syfte att ändå nå samsyn om vad exempelvis "indikation", "särskild bedömning" och "befara" innebär. Istället uppger både personal och skolledning att de "arbetar runt" begreppen genom att exempelvis vara noggranna med att beskriva vad de konkret ser hos eleverna genom kartläggning och uppföljning.

Genomförande av samråd inom garantin för tidiga stödinsatser

Motivering

Det sker en gemensam analys av vad de obligatoriska materialen har visat

Granskningen visar att det sker en gemensam analys av de elever som har visat indikation på inte uppfylla de kriterier för bedömning som sen ska uppfyllas i årskurs 3. Av intervju med speciallärare framgår att forum för den särskilda bedömningen är skolans "lilla EHT" (elevhälsoteam). Där träffas lärare och speciallärare efter att de obligatoriska materialen har genomförts. Inför mötet har speciallärare och lärare analyserat lärarnas sammanställningar på varsitt håll och sedan för de en gemensam diskussion om vad de sett. Enligt lärare och speciallärare handlar diskussionerna både om vad de identifierat för eventuella svårigheter och utmaningar hos den enskilda eleven, men också vilka eventuella mönster som de kan se på gruppnivå. Som exempel berättar lärare i förskoleklass att de kunnat se att flera elever hade svårt med återberättande. En lärare, som undervisar i lågstadiet, berättar att de genom analysen kunde se att delar av matematiken blev för abstrakt för eleverna.

Även på individnivå diskuterar lärare och speciallärare bakomliggande orsaker till elevens eventuella svårigheter. Det kan handla om såväl aspekter i undervisningen som sociala eller andra faktorer. Skolan har också arbetssätt som säkerställer att eleverna har fått möjlighet att visa sina kunskaper vid kartläggningens olika aktiviteter. Lärare som undervisar på lågstadiet berättar att specialläraren kan genomföra bedömningsstöden på nytt i de fall som läraren känner sig osäker på om eleven fått möjligheter att faktiskt visa vad den kan.

Stödinsatser och undervisning utformas i samråd utifrån analysen

Granskningen visar att analysen av resultaten av materialen också utgör grund för gemensamma diskussioner mellan lärare och speciallärare om vilka stödinsatser som eleverna behöver, och hur undervisningen kan utvecklas för att bättre möta elevernas behov.

Av intervjuer med lärare och speciallärare framgår att de i samband med den gemensamma analysen också diskuterar vilka eventuella behov av stödinsatser som den enskilda eleven har. Det kan handla om både mindre extra anpassningar i klassrummet och mer omfattande stödbehov som då lyfts vidare till "stora EHT" där den hela elevhälsan finns samlad.

Diskussionerna handlar också om hur undervisningen kan anpassas utifrån de behov som identifierats på gruppnivå. Inom matematiken införde lärare i lågstadiet exempelvis mer laborativa inslag i undervisningen för att konkretisera det som

verkade vara för abstrakt. Specialläraren har också bidragit med exempelvis material till elever som har svårt för vissa matematiska begrepp.

De extra anpassningar som lärarna genomför i sin undervisning följs sedan upp gemensamt med speciallärare. Om det visat sig att en anpassning inte har fungerat för eleven så sker på nytt en gemensam diskussion mellan lärare och speciallärare.

Samtlig intervjuad personal beskriver att det gemensamma arbetet inom garantin utgör en grund för utveckling av undervisningen. Både lärare i förskoleklass och lågstadiet berättar att de genom att få nya tips på arbetssätt och metoder från speciallärarna ständigt utvidgar sin verktygslåda. Lärare i förskoleklass framhåller att de lärdomar de gjort genom årets kartläggning kan tas med redan i planeringen av arbetet med nästkommande årskull.

Identifierat utvecklingsområde

Förberedelser för samråd inom garantin för tidiga stödinsatser

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- **Att utveckla rutinerna för det gemensamma arbetet med garantin på skolan.**

Skollagen definierar tre situationer inom garantin för tidiga stödinsatser, där ansvarig förskollärare eller lärare som huvudregel ska samråda med personal med specialpedagogisk kompetens (särskild bedömning, planering av stöd och uppföljning av extra anpassningar)¹.

Granskningen visar att det på Hammerstaskolan saknas rutiner som omfattar samtliga samråd inom garantin och som tydliggör vilket ansvar lärare och personal med specialpedagogisk kompetens har i de olika samråden. Det saknas också samsyn om vad garantin omfattar och de särskilda begrepp som särskiljer arbetet med garantin används i liten utsträckning på skolan.

Genom att utveckla skolans rutiner för hur samråden ska gå till blir arbetet mindre personbundet och sårbart, vilket i sin tur bidrar till en ökad kontinuitet och långsiktighet. Gemensamma diskussioner om vad garantin omfattar och dess centrala begrepp ("visa indikation", "särskild bedömning" och "samråd") ökar förutsättningarna för att nå målet med garantin. Det är särskilt viktigt att det finns en samsyn om den låga tröskel som ska krävas för att en elev ska bedömas uppvisa "indikation". Detta för att minimera risken för att elever som inte har så uppenbara stödbehov förblir oupptäckta.

¹ 3 kap. 4 a § skollagen (2010:800).

Mot bakgrund av ovanstående rekommenderar Skolinspektionen att rektorn ger lärare och speciallärare förutsättningar att utveckla skolans rutiner så de innefattar samtliga tre samråd och också tydliggör lärarnas och speciallärarnas ansvar i de olika delarna. I samband med att rutinerna utvecklas kan också diskussioner föras som syftar till att nå en gemensam förståelse om vad som särskiljer garantin och dess begrepp från ordinarie arbete. Med fördel kan Skolverkets rekommendationer om arbetet med garantin för tidiga stödinsatser användas i detta arbete.²

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Ana-Maria Koci Spång.

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Therese Jakobsson, (föredragande) och utredare Roger Thuring medverkat.

² Skolverket (2022). *Rekommendationer om arbetet med garantin för tidiga stödinsatser i förskoleklass och lågstadiet*. Tillgänglig via < <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/rekommendationer/rekommendationer-om-arbetet-med-garantin-for-tidiga-stodinsatser-i-forskoleklass-och-lagstadiet> >.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade utifrån Skolverkets rekommendationer för arbetet med garantin.³

Följande områden granskas:

Förberedelser för samråd inom garantin för tidiga stödinsatser

Lärare och personal med specialpedagogisk kompetens etablerar ett nära samarbete och samtalar om hur det gemensamma arbetet med garantin ska utformas och hur arbetet ska leda till att syftet med garantin uppfylls.

Lärare och personal med specialpedagogisk kompetens identifierar behov av och föreslår kompetensutvecklingsinsatser inom garantins område.

Lärare och personal med specialpedagogisk kompetens arbetar tillsammans utifrån organisationens och skolans rutiner och med frågorna vad, hur, när och av vem något ska göras inom garantin.

Lärare och personal med specialpedagogisk kompetens utvecklar en samsyn kring begrepp och målsättning för arbetet med garantin.

Genomförande av samråd inom garantin för tidiga stödinsatser

Lärare och personal med specialpedagogisk kompetens tar stöd i varandras kompetens i arbetet med att möta elevernas varierande förutsättningar och behov.

Lärare och personal med specialpedagogisk kompetens reflekterar och analyserar tillsammans hur undervisningen har utgått från ett varierat sätt att lära och hur eleverna har fått möjlighet att visa sina kunskaper.

Lärare och personal med specialpedagogisk kompetens samtalar om vilket stöd som fungerar för eleven.

Lärare och personal med specialpedagogisk kompetens analyserar tillsammans resultaten av de obligatoriska materialen utifrån vad det är som påverkar elevernas resultat.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

[Garanti för tidiga stödinsatser \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se/garanti-for-tidiga-stodinsatser).

³ Skolverket (2022). *Rekommendationer om arbetet med garantin för tidiga stödinsatser i förskoleklass och lågstadiet*. Tillgänglig via < <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/rekommendationer/rekommendationer-om-arbetet-med-garantin-for-tidiga-stodinsatser-i-forskoleklass-och-lagstadiet> >.

Bilaga 2: Författningsstöd

Förberedelser och genomförande av samråd inom garantin för tidiga stödinsatser

I skollagen finns bestämmelser om en garanti för tidiga stödinsatser i förskoleklassen och lågstadiet. Garantin består av flera led för att säkerställa att elever i behov av stödinsatser får rätt stöd i rätt tid. Enligt skollagen ska ansvarig förskollärare eller lärare i förskoleklassen, årskurs 1 och 3 i grundskolan under vissa förutsättningar genomföra en särskild bedömning av en elevs kunskapsutveckling. Den särskilda bedömningen ska göras om det, utifrån obligatoriska kartläggnings- och bedömningsmaterial, finns en indikation på att eleven inte kommer att uppfylla de kriterier för bedömning av kunskaper i svenska, svenska som andraspråk eller matematik som gäller för aktuell skolform.⁴

Om det efter en sådan särskild bedömning kan befaras att eleven inte kommer att uppfylla de kriterier för bedömning av kunskaper som gäller för den aktuella skolformen, ska det skyndsamt planeras stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie verksamheten eller göras en anmälan om eventuellt behov av särskilt stöd till rektorn enligt 7 §.⁵

I slutet av förskoleklassen och i slutet av lågstadiet i grundskolan ska det genomföras en uppföljning av sådant stöd som getts. Resultatet av uppföljningen ska överföras till den lärare som ska ansvara för eleven i nästa årskurs.⁶

Skollagen definierar tre situationer inom garantin för tidiga stödinsatser, där ansvarig förskollärare eller lärare som huvudregel ska samråda med personal med specialpedagogisk kompetens. Ansvarig förskollärare eller lärare ska samråda med personal med specialpedagogisk kompetens vid den särskilda bedömningen av en elevs eventuella behov av extra anpassningar och särskilt stöd i svenska, svenska som andraspråk och matematik samt vid planering av sådana extra anpassningar så att rätt stödinsatser utformas för eleven. Den ansvariga förskolläraren eller läraren ska också vid uppföljningen av det stöd som getts samråda med personal med specialpedagogisk kompetens.⁷

⁴ 3 kap. 4 § 1 st. skollagen (2010:800).

⁵ 3 kap. 4 § 2 st. skollagen.

⁶ 3 kap. 4 b § skollagen.

⁷ 3 kap. 4 a § skollagen.

Av förarbetena framgår att syftet med garantin för tidiga stödinsatser inte bara är att de elever som är i behov av stödinsatser ska få sådana insatser tidigt. Avsikten är också att det ska säkerställas att dessa insatser är utformade utifrån elevens behov. Specialpedagogisk kompetens kan enligt förarbetena bidra till att stödinsatserna utformas på ett ändamålsenligt sätt och även bidra i utvärderingen av insatserna.⁸

Vidare anges i förarbetena att personal med specialpedagogisk kompetens ska vara ett stöd för ansvarig forskollärare eller lärare, bland annat vid bedömningen av behovet av stödinsatser hos de elever som befinner sig i gränslandet mellan dem som inte bedöms ha något sådant behov och elever där förutsättningarna för extra anpassningar eller anmälan till rektorn enligt 7 § redan är uppfyllda. På vilket sätt samrådet ska genomföras måste avgöras från fall till fall. Även i fråga om planering måste det sätt på vilket samrådet ska genomföras avgöras från fall till fall.⁹

I läroplanen anges att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.¹⁰ Vidare anges att alla som arbetar i skolan ska uppmärksamma och stödja elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd, och samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.¹¹

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans, de extra anpassningar eller det särskilda stöd samt hjälp de behöver. Rektorn har vidare ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.¹²

⁸ Regeringens proposition 2017/18:195. *Läsa, skriva räkna – en garanti för tidiga stödinsatser*, s. 51 f.

⁹ Prop. 2017/18:195 s. 86.

¹⁰ Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 22), 1. Skolans värdegrund och uppdrag, avsnitt En likvärdig utbildning.

¹¹ Lgr 22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

¹² Lgr 22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.